

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра журналістики та мовної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету (директор ННІ)
Савицька І.М. (ПБ)

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри журналістики та
мовної комунікації

протокол № 12 від “17” квітня 20 25р.
Завідувач кафедри Харченко С.В. ПБ)

”РОЗГЛЯНУТО”

Гарант ОП Степаненко М.І.

(ПБ)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**
Екологічний піар

Галузь знань С Соціальні науки, журналістика та інформація

Спеціальність С 7 Журналістика

Освітня програма «Журналістика»

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

Розробники: Навальна М.І., доктор філологічних наук, професор
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни

Екологічний піар

Вивчення дисципліни передбачає виконання допомоги студентам засвоїти основні терміни з екології та екологічного піару, зміцнити в здобувачах фаху розуміння ролі екології в сучасному світі. Під час практичних занять студенти виробляють навички в зборі інформації, підготовці матеріалів на тематику екологічного піару та відповідного оформлення з урахуванням виду медіа. Вивчення екологічного піару покликане сприяти аналітичному мисленню здобувачів фаху при аналізі рекламних матеріалів екологічного спрямування. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент дізнається про засади визначення якості, об'єктивності та проблематичності медіа-матеріалів з екологічного піару; тенденції розвитку журналістики в Україні щодо екологічного піару та реклами; основні види та засоби екологічного піару; особливості презентації матеріалів на екологічну тематику; екологічну проблематику в центральних та регіональних ЗМІ в Україні; специфіку підготовки медіа-матеріалів з екологічного піару для різних видів ЗМІ: загальнонаціональна преса, спеціалізовані видання, телебачення, радіо, нові медіа. За результатами навчання здобувачі зможуть здійснювати моніторинг засобів масової комунікації з екологічного піару; працювати з великими масивами інформації, щоб виявляти специфічний та тематичний медіа продукт з екологічного піару; аналізувати журналістські й інші матеріали екологічного змісту; узагальнювати тенденції розвитку екологічних рекламних текстів; вміти готувати матеріали з досліджуваної проблеми в організаціях, підприємствах та установах; вміти давати фахові коментарі з екологічного піару.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	магістр	
Спеціальність	С 7 Журналістика	
Освітня програма	Журналістика	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	год.
Лабораторні заняття	- год.	год.
Самостійна робота	60 год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	

1. **Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни**

Метою вивчення навчальної дисципліни «Екологічний піар» є надання здобувачам фаху знань про екологію, екологічний піар та розвинути екологічне мислення й практичні навички в підготовці авторських медіапроектів з екологічного піару.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері журналістики.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК07. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК08. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК09. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК02. Здатність критично осмислювати проблеми у сфері журналістики та дотичні до них міждисциплінарні проблеми.

СК03. Здатність приймати ефективні рішення у сфері журналістики.

СК05. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців та нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.

СК06. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі журналістики у широких та/або мультидисциплінарних контекстах, за умов неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

СК07. Здатність забезпечувати та оцінювати стратегічний розвиток команди.

СК08. Здатність до широкого висвітлення екологічних питань і проблем як глобального, так і регіонального значення.

СК09. Здатність створювати контент для інформаційного супроводу агросектору та ефективно просувати медійний продукт.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень.

ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій.

ПРН11. Брати продуктивну участь у розробленні проектів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство.

ПРН12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів

ПРН13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей.

ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.

ПРН15. Створювати якісний контент для інформаційного супроводу агросектору.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1												
Екологічний піар як сфера діяльності												
Тема 1. Екологічний піар: визначення, основні поняття та завдання	10	2	2			6						
Тема 2. Використання «паблік рилейшнз» в екології, особливості екологічної реклами	10	2	2			6						
Тема 3. Інструменти паблік рилейшнз	10	2	2			6						
Тема 4. Громадський та державний контроль у галузі екології	10	2	2			6						
Тема 5. Просування екологічної ідеї. Екологічний маркетинг	10	2	2			6						
Тема 6. Особливості екологічних паблік рилейшнз	10	2	2			6						
Тема 7. Поняття про паблік сервіс	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 1	70	14	14			42						
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2												
Засоби екологічного піару та сфери використання												
Тема 8. Реклама як засіб просування екологічних товарів, послуг та ідей	10	2	2			6						
Тема 9. Функції інформаційно-комунікативних засобів і екологічний піар	10	2	2			6						
Тема 10. Основні види екологічного піару в	10	2	2			6						

друкованих масмедіа та проблема її ефективності												
Тема 11. Екологічний піар в Інтернеті та соцмережах	10	2	2			6						
Тема 12. Екологічний піар на радіо та телебаченні	10	2	2			6						
Тема 13. Соціальна реклама в тематиці екологічних проблем	10	2	2			6						
Тема 14. Екологізація підприємницької діяльності та бізнес-піар	10	2	2			6						
Тема 15. Екологічні проблеми в політичному піарі	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 2	80	16	16			48						
Разом годин	150	30	30			90						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Екологічний піар: визначення, основні поняття та завдання	2
2	Тема 2. Використання «паблік рилейшнз» в екології, особливості екологічної реклами	2
3	Тема 3. Інструменти паблік рилейшнз	2
4	Тема 4. Громадський та державний контроль у галузі екології	2
5	Тема 5. Просування екологічної ідеї. Екологічний маркетинг	2
6	Тема 6. Особливості екологічних паблік рилейшнз	2
7	Тема 7. Поняття про паблік сервіс	2
8	Тема 8. Реклама як засіб просування екологічних товарів, послуг та ідей	2
9	Тема 9. Функції інформаційно-комунікативних засобів і екологічний піар	2
10	Тема 10. Основні види екологічного піару в друкованих масмедіа та проблема її ефективності	2
11	Тема 11. Екологічний піар в Інтернеті та соцмережах	2
12	Тема 12. Екологічний піар на радіо та телебаченні	2
13	Тема 13. Соціальна реклама в тематиці екологічних проблем	2
14	Тема 14. Екологізація підприємницької діяльності та бізнес-піар	2
15	Тема 15. Екологічні проблеми в політичному піарі	2

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Екологічний піар: визначення, основні поняття та завдання	2
2	Тема 2. Використання «паблік рилейшнз» в екології, особливості екологічної реклами	2
3	Тема 3. Інструменти паблік рилейшнз	2
4	Тема 4. Громадський та державний контроль у галузі екології	2
5	Тема 5. Просування екологічної ідеї. Екологічний маркетинг	2
6	Тема 6. Особливості екологічних паблік рилейшнз	2

7	Тема 7. Поняття про паблік сервіс	2
8	Тема 8. Реклама як засіб просування екологічних товарів, послуг та ідей	2
9	Тема 9. Функції інформаційно-комунікативних засобів і екологічний піар	2
10	Тема 10. Основні види екологічного піару в друкованих масмедіа та проблема її ефективності	2
11	Тема 11. Екологічний піар в Інтернеті та соцмережах	2
12	Тема 12. Екологічний піар на радіо та телебаченні	2
13	Тема 13. Соціальна реклама в тематиці екологічних проблем	2
14	Тема 14. Екологізація підприємницької діяльності та бізнес-піар	2
15	Тема 15. Екологічні проблеми в політичному піарі	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Екологічний піар: визначення, основні поняття та завдання	6
2	Тема 2. Використання «паблік рилейшнз» в екології, особливості екологічної реклами	6
3	Тема 3. Інструменти паблік рилейшнз	6
4	Тема 4. Громадський та державний контроль у галузі екології	6
5	Тема 5. Просування екологічної ідеї. Екологічний маркетинг	6
6	Тема 6. Особливості екологічних паблік рилейшнз	6
7	Тема 7. Поняття про паблік сервіс	6
8	Тема 8. Реклама як засіб просування екологічних товарів, послуг та ідей	6
9	Тема 9. Функції інформаційно-комунікативних засобів і екологічний піар	6
10	Тема 10. Основні види екологічного піару в друкованих масмедіа та проблема її ефективності	6
11	Тема 11. Екологічний піар в Інтернеті та соцмережах	6
12	Тема 12. Екологічний піар на радіо та телебаченні	6
13	Тема 13. Соціальна реклама в тематиці екологічних проблем	6
14	Тема 14. Екологізація підприємницької діяльності та бізнес-піар	6
15	Тема 15. Екологічні проблеми в політичному піарі	6

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

(вибрати необхідне чи доповнити)

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист проєктів;
- самооцінювання.

7. Методи навчання *(вибрати необхідне чи доповнити):*

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- метод проєктного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебатів;
- метод командної роботи, мозкового штурму.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Екологічний піар як сфера діяльності		
Тема 1. Екологічний піар: визначення, основні поняття та завдання	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	9
Тема 2. Використання «паблік рилейшнз» в екології, особливості екологічної реклами	ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.	9
Тема 3. Інструменти паблік рилейшнз	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій.	9
Тема 4. Громадський та державний контроль у галузі екології	ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.	9
Тема 5. Просування екологічної ідеї. Екологічний маркетинг	ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.	8
Тема 6. Особливості екологічних паблік рилейшнз	ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для	8

	проведення наукових досліджень та практичної діяльності.	
Тема 7. Поняття про паблік сервіс	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень.	8
Самостійна робота.	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем. ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	10
Модульна контрольна робота 1.	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем. ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.	30

	ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Засоби екологічного піару та сфери використання		
Тема 8. Реклама як засіб просування екологічних товарів, послуг та ідей	ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.	
Тема 9. Функції інформаційно-комунікативних засобів і екологічний піар	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень.	
Тема 10. Основні види екологічного піару в друкованих масмедіа та проблема її ефективності	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень.	
Тема 11. Екологічний піар в Інтернеті та соцмережах	ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій.	
Тема 12. Екологічний піар на радіо та телебаченні	ПРН11. Брати продуктивну участь у розробленні проєктів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство.	
Тема 13. Соціальна реклама в тематиці екологічних проблем	ПРН12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів.	
Тема 14. Екологізація підприємницької діяльності та бізнес-піар	ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. ПРН13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей.	

	ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	
Тема 15. Екологічні проблеми в політичному піарі	ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.	
Самостійна робота	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій. ПРН11. Брати продуктивну участь у розробленні проєктів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство. ПРН12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів. ПРН13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	
Модульна контрольна робота 2.	ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень. ПРН07. Дискутувати зі складних комунікаційних проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання. ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій.	

	ПРН11. Брати продуктивну участь у розробленні проєктів документів, що регламентують діяльність в усіх сферах журналістики, обґрунтовувати суспільну потребу в їх прийнятті, прогнозувати результати їх впливу на суспільство. ПРН12. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проєкти у сфері журналістики з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів. ПРН13. Організовувати роботу колективу, забезпечувати професійний розвиток його членів та досягнення поставлених цілей. ПРН14. Розуміти наукові, правові та етичні аспекти екологічних проблем і закономірностей, висвітлювати питання взаємодії сучасного суспільства з навколишнім середовищем.	
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проєкт/робота (за наявності)		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=5224>);
- посилання на цифрові освітні ресурси;
- «Public relations в Україні». Матеріали сайту. URL: <http://123pr.kiev.ua/>

- «Все о PR» матеріали сайту. URL: <http://propr.com.ua/>
- «Ефективні комунікації»: бібліотека проекту. <http://pr-center.org.ua/bibl.php>
- «Международный прес-клуб»: бібліотека сайту агентства. URL: http://pr-club.com/PR_Lib/
- «Українська ліга зв'язків із громадськістю»: матеріали сайту. URL: <http://pr-liga.org.ua/about/>

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Арбузова Ю. В., Ротань Н. В. Формування позитивного іміджу навчального закладу. *Інформаційні технології в науці та виробництві*. 2014. № 2 (7). С. 273-280.
2. Бабець І. Г. Сталий розвиток і безпека регіону: навч. посіб. Львів: ЛДУВС, 2015. 267 с.
3. Балабанова Л. В., Савельєва К. В. Зв'язки з громадськістю: навч. посіб. Донецьк. ДонДУЕТ, 2007. 394 с.
4. Балинський І. О. Українські політичні Інтернет-комунікації у світовому контексті : дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук із соц. ком.: 27.00.06. Київ, 2009. 201 с.
5. Башук А. І. Зв'язки з громадськістю: підходи до розуміння терміна. *Наукові записки Інституту журналістики*: наук.зб. Київ, 2009. №. 35. С. 153-158.
6. Берегова О. М. Сучасні комунікації в культурі України: навч. посіб. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2006. 178 с.
7. Березенко В. В. Наукове осмислення феномену PR як соціально комунікаційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра наук із соц. ком.: 27.00.01. Київ, 2014. 32 с.
8. Біденко С., Золотаревич І. Репутаційний антистрес : Інструктор для власників і топ менеджерів бізнесу. Київ : Yakaboo Publishing, 2021. 224 с.
9. Білан Н., Нетреба М. Організація роботи прес-служб : навч. посіб. К. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015. 304 с.
10. Бурдак І. Г., Валентієва О. В., Чиньонова О. В. Реалізація місії компанії за допомогою PR-стратегії. *Держава та регіони*. 2008. № 2. С. 19-22.
11. Вежель, Л. М. Основи зв'язків із громадськістю: навч. посібник; МОН України, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 123 с.
12. Говорухіна М., Тимченко О. Путівник з ефективних комунікацій для ГО. ГО «Інтерньюз-Україна». Київ, 2021. 29 с.
13. Гончаренко Н. В. Екологічний аудит: навч. посіб. Київ: Освіта України, 2014. 491 с.
14. Горун М. В., Пиріг Г. І., Файфура В. В., Федірко М.М. Екологія: навчальний посібник. Тернопіль: 2019. 156 с. [URL:http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38135](http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38135)
15. Демченко С. В. Масова комунікація у процесі розбудови громадянського суспільства: історія, теорія, українські реалії : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра наук із соц. ком. : 27.00.01. Київ, 2011. 34 с.
16. Екологія міста / За ред. Стольберга Ф. В.: Підручник. Київ: Лібра, 2000. 464 с. 123.
17. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю.В. Дзядикевич та ін. Тернопіль: Астон, 2016. 392с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21952/1/Monografiya.pdf>
18. Ефективні комунікації. Практичні рекомендації для секретаріатів комітетів Верховної ради України: посібн. Київ, 2020. 126 с.

19. Закон України «Про відходи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>
20. Закон України «Про екологічний аудит». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1862-15>
21. Закон України «Про екологічну мережу України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
22. Закон України «Про медіа». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
23. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
24. Зацерківна М. О. Вивчення зв'язків з громадськістю як виду діяльності та функції управління: методологічний аспект. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2018. Вип. 52. С. 160–168.
25. Земельний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2768-14,561-12>
26. Земляна І. Робота під PRESSom. Посібник для безпечної повсякденної роботи медійників. ГО «Інститут масової інформації». Київ, 2020. 148 с.
27. Зіновчук Н. В., Рашенко А. В. Екологічний маркетинг: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 188 с.
28. Іванов В. Ф., Бугрим В. В., Башук А. І., Білан Н. І. Основи реклами і зв'язків із громадськістю: підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 432 с.
29. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015
30. Коник Д. Довіра громади: кризові комунікації органів місцевого самоврядування. Федерація канадських муніципалітетів, Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. 70 с.
31. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
32. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
33. Курбан, О. В. PR у маркетингових комунікаціях: навч. посібник. Київ: Кондор, 2016. 246 с.
34. Лико Д. В., Лико С. М., Портухай О. І. Екологія: навчальний посібник. Херсон: Олді-плюс, 2016. 304 с.
35. Лісовий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3852-12>
36. Мойсеев В. А. Паблікрілейшнз: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 224 с.
37. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / за заг. ред. Мельника Л. Г. Суми: Унів. кн., 2016. 759 с.
38. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#T>
39. Порадник для засобів масової інформації щодо взаємин зі збройними силами України в період воєнного стану. Посібник. Авт. колектив під керівництвом Богдана Сеника. Київ, 2022. 25 с.

40. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 506 с. 29.
41. Примак, Т. О. PR для менеджерів і маркетологів: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 202 с.
42. Резнікова Н. В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі. Екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин: навч. посіб. Київ: Вістка, 2016. 215 с.
43. Різун В. В. Теорія масової комунікації. Київ: Просвіта, 2008. 260 с.
44. Ромат, Є. В., Бучацька І. О., Дубовик Т. В. Зв'язки з громадськістю (базовий курс): навч. посібник; Київський національний торговельно-економічний університет. Київ, 2016. 284 с.
45. Сівак В. К., Солодкий В. Д., Ющенко Ю. С. Екологічна безпека територій та акваторій : навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2014. 247 с.
46. Слісаренко І. Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління : навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 104 с.
47. Солдатенко І. О., Нетецька Т. М. «Паблік рилейшнзу бізнесі». «Зв'язки з громадськістю у бізнесі»: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2009. 112 с.
48. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю: навч. посіб. Київ: НМЦВО, 2001. 560 с.
49. Удалов І. В., Решетов І. К. Еколого-геологічне картографування та моніторинг геологічного середовища. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 149 с.
50. Холод О. М. Комунікаційні технології: підручник. Київ: КиМУ, 2012. 263 с.
51. Царик Т. Є., Файфура В. В. Основи екології. Тернопіль, 2003. 208 с.
52. Шелудченко Б. А. Надзвичайні ситуації природного та антропогенного характеру. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Каліграф», 2010. 150 с.
53. Шмандій В. М., Клименко М.О., Голік Ю. С., Прищепа А. М. Екологічна безпека: підручник. Херсон: Олді-плюс, 2013. 364 с.
54. Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні телеграм-канали українського сегменту. Аналітичний звіт. Київ, ГО «Український інститут медіа та комунікацій», 2023. 68 с.
55. «Які обмеження та особливості роботи медіа діють в Україні під час великої війни».
<https://detector.media/infospace/article/203615/2022-10-11-yaki-obmezhennya-ta-osoblyvosti-roboty-media-diyut-v-ukraini-pid-chas-velykoi-viyny/>. Дата звернення 31.05.2025.